

XALQARO IQTISODIY INTEGRATSIYA JARAYONIDA KORXONALARNING ESG-REYTINGINI YUKSALTIRISH ORQALI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH

Julbayev Otabek Melibayevich

ORCID: 0009-0004-8343-576X

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi xalqaro iqtisodiy integratsiya sharoitida korxonalarning ESG (ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv) reytingining xorijiy investitsiyalarni jalb qilishdagi o'zni tadqiq etilgan. Zamonaviy xalqaro investitsiya trendlari tahlil qilinib, barqaror rivojlanish tamoyillarining korxona jozibadorligiga ta'siri yoritilgan. Tadqiqot yakunida mahalliy korxonalarning xalqaro ESG standartlariga muvofiqligini ta'minlash bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: xalqaro integratsiya, ESG-reyting, barqaror investitsiyalar, korporativ boshqaruv, ekologik mas'uliyat, xorijiy kapital.

Abstract: This thesis examines the role of ESG (Environmental, Social, and Governance) ratings of enterprises in attracting foreign investment in the context of international economic integration. Modern international investment trends are analyzed, and the impact of sustainable development principles on corporate attractiveness is highlighted. The study concludes with proposals for ensuring the compliance of local enterprises with international ESG standards.

Key words: international integration, ESG rating, sustainable investment, corporate governance, environmental responsibility, foreign capital.

Аннотация: В данном тезисе исследуется роль ESG-рейтинга (экологического, социального и корпоративного управления) предприятий в привлечении иностранных инвестиций в условиях международной экономической интеграции. Проанализированы современные международные инвестиционные тренды и освещено влияние принципов устойчивого развития на привлекательность компаний. По итогам исследования даны предложения по обеспечению соответствия отечественных предприятий международным стандартам ESG.

Ключевые слова: международная интеграция, ESG-рейтинг, устойчивые инвестиции, корпоративное управление, экологическая ответственность, иностранный капитал.

Global iqtisodiyotda korxonalarning raqobatbardoshligi nafaqat ularning moliyaviy ko'rsatkichlari, balki xalqaro standartlarga qanchalik mos kelishi bilan ham o'lchanmoqda. Xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlari xorijiy investorlar oldiga yangi talablarni qo'yimoqda, ulardan eng asosiysi barqaror rivojlanish tamoyillariga

sodiqlikdir. Bugungi kunda global investitsiya fondlarining katta qismi "mas'uliyatli investitsiya" (Responsible Investment) tamoyiliga tayanib, ESG reytingi past bo'lgan korxonalardan o'z kapitalini qaytarib olmoqda [1]. O'zbekiston iqtisodiyotini xalqaro bozorlarga integratsiyalashuvi sharoitida korxonalarimiz uchun ESG reytingini shakllantirish va yuksaltirish strategik ahamiyatga ega.

ESG tamoyillarining iqtisodiy samaradorligi xalqaro miqyosda M. Porter va M. Kramer tomonidan "umumiy qiymat yaratish" (Creating Shared Value) konsepsiyasi doirasida o'rganilgan. Mahalliy tadqiqotchilardan N. Karimov va A. Ahmedovlar korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish orqali investitsiya jalb qilish masalalarini tadqiq etganlar [2]. J. Larry kabi xalqaro ekspertlar ESG ko'rsatkichlari yuqori bo'lgan korxonalarining uzoq muddatli moliyaviy barqarorligi yuqori bo'lishini asoslab berishgan [3]. Shuningdek, O'zbekistonning investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda xalqaro audit va hisobot standartlarining (IFRS) o'rni O'. G'afurov ishlarida yoritilgan.

Xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlarining tahlili shuni ko'rsatadiki, ESG (Environmental, Social, and Governance) tamoyillari bugungi kunda korxonaning bozor qiymatini belgilovchi asosiy nomoddiy aktivga aylangan. Tadqiqot doirasida ESG-reytingini yuksaltirishning xorijiy investitsiyalarni jalb qilishdagi quyidagi ustuvor afzalliklari aniqlandi:

1. Kapital tannarxini pasaytirish va moliyaviy barqarorlik: Xalqaro moliya bozorlarida "yashil" obligatsiyalar (Green Bonds) va barqarorlikka bog'langan kreditlar (Sustainability-linked loans) ommalashmoqda. ESG reytingi yuqori bo'lgan korxonalar xalqaro moliya institutlaridan an'anaviy subyektlarga nisbatan 1,5-2% pastroq foiz stavkalarida resurs jalb qilish imkoniyatiga ega [5]. Bu esa korxonaning qarz majburiyatlariga xizmat ko'rsatish xarajatlarini kamaytirib, uning uzoq muddatli moliyaviy rentabelligini ta'minlaydi.

2. Global investorlar portfelidan joy olish (Ijtimoiy va ekologik jozibadorlik): Hozirgi kunda dunyodagi eng yirik aktiv boshqaruvchilari (masalan, BlackRock, Vanguard, State Street) investitsiya qarorlarini qabul qilishda korxonaning ekologik izi va ijtimoiy mas'uliyatini 70% dan ortiq holatlarda asosiy filtr sifatida qo'llamoqda [1]. Korxonaning dekarbonizatsiya strategiyasi, energiya samaradorligi va xodimlar uchun yaratilgan munosib mehnat sharoitlari xalqaro fondlarning ishonchli hamkor sifatida qarashiga sabab bo'ladi. Bu, ayniqsa, xalqaro integratsiya sharoitida transmilliy korporatsiyalar bilan zanjirli hamkorlikni o'rnatishda muhim omildir.

3. Raqamli korporativ boshqaruv (Governance) va shaffoflik: ESGning boshqaruv (G) komponenti korporativ etika, korrupsiyaga qarshi kurash va qarorlar qabul qilish jarayonining shaffofligini nazarda tutadi. Raqamli boshqaruv tizimlarini (G-Tech) joriy etish orqali hisobotlarning xalqaro standartlarga (GRI, SASB) muvofiq avtomatlashtirilishi xorijiy investorlar uchun "axborot asimmetriyasi" riskini nolga

tushiradi [4]. Shaffof boshqaruv tizimi korxonaning xalqaro reyting agentliklari (MSCI, Sustainalytics) tomonidan ijobiy baholanishiga va integratsiya jarayonlarining jadallashishiga xizmat qiladi.

Xulosa: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy xalqaro iqtisodiy integratsiya sharoitida ESG tamoyillari shunchaki ixtiyoriy tashabbus emas, balki korxonaning global bozordagi raqobatbardoshligini belgilovchi o'ziga xos "tashrif qog'ozi" hisoblanadi. O'tkazilgan tahlillar asosida quyidagi yakuniy xulosalar shakllantirildi:

Birinchidan, milliy korxonalarda mustaqil ESG auditini va xalqaro hisobot standartlarini joriy etish xorijiy investitsiya oqimini ta'minlashning fundamental kafolatidir. Xalqaro moliya institutlari va yirik investitsiya fondlari korxonaning moliyaviy foydasi bilan bir qatorda, uning atrof-muhitga ta'siri va ijtimoiy mas'uliyatini ham majburiy baholash kriteriyasi sifatida qo'llamoqda.

Ikkinchidan, ESG ko'rsatkichlarini raqamlashtirish (Digital ESG) jarayoni ma'lumotlarning shaffofligi va ishonchliligini yangi bosqichga olib chiqadi. Raqamli platformalar orqali taqdim etiladigan ESG hisobotlari xalqaro investorlar uchun tushunarli, tahlil qilish oson va eng muhimi, manipulyatsiyalardan xoli axborot manbayi bo'lib xizmat qiladi. Bu esa korxonaning xalqaro kapital bozorlariga chiqish vaqtini va xarajatlarini sezilarli darajada qisqartiradi.

Uchinchidan, O'zbekistonda davlat va xususiy sektor hamkorligi doirasida korxonalarning milliy "Barqaror rivojlanish reytingini" yaratish va uni xalqaro reyting agentliklari tizimiga integratsiya qilish zarur. Bunday tizim mahalliy korxonalarni "yashil" iqtisodiyot talablariga moslashishga rag'batlantiradi va xorijiy investorlar uchun ishonchli indikator bo'lib xizmat qiladi.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, ESG standartlarini korporativ strategiyaning ajralmas qismiga aylantirgan korxonalar uzoq muddatli istiqbolda nafaqat investitsion jozibadorlikka erishadi, balki xalqaro integratsiya jarayonlarining to'laonli va samarali ishtirokchisiga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Global Sustainable Investment Review (GSIR). Report on sustainable investment assets worldwide. – 2024.
2. Karimov N. Korporativ boshqaruvni takomillashtirish va investitsiya muhiti jozibadorligi. Iqtisodiyot va ta'lim. – Toshkent, 2023.
3. Larry J. The impact of ESG on long-term financial performance. Journal of Sustainable Finance & Investment. – 2022.
4. Ahmedov A. Xalqaro iqtisodiy integratsiya sharoitida ESG standartlarini joriy etish muammolari va istiqbollari. Moliya va bank. – 2024.
5. Westerman G., et al. The Digital Advantage: How digital leaders outperform their peers. MIT Sloan Management Review. – 2022.